

0.00 uur	Klazien van Brandwijk wordt geïnterviewd over haar tijd als raadvrouw bij de dienst Geestelijke Verzorging van defensie. Ze is geboren in 1951 in Rottum, een klein dorpje in het Noorden van het land. Ze was de middelste van vijf kinderen. Haar vader was landarbeider, moeder was eerst coupeuse en later huisvrouw. Moeder had eerder al een huwelijk gehad met een man die niet terugkeerde uit de oorlog. De oorlog is een periode die beladen is in de familie, want de familie heeft voor verschillende kanten gekozen. Dat had grote gevolgen voor het gezin, ook na de oorlog nog. De vader en moeder van mevrouw Van Brandwijk konden niet trouwen: de eerste man van haar moeder was vermist. Vader was actief in de PvdA en de VARA, hij zat in de oudercommissie van de school en was actief in de vakbeweging. Moeder werd nadat ze een periode geïnterneerd is geweest na de oorlog eerst coupeuse. Ze is een periode begeleid door een Joodse man, in het kader van de heropvoeding. Zelf beschrijft mevrouw Van Brandwijk haar jeugd in het dorpje als een feest. Ze ging naar school in een aangrenzend dorp. Vader kocht op een veiling een huis, de bakker stond voor de aankoop garant en de grote broers hielpen het huisje opknappen. Er werd veel gelezen en gezongen thuis. Met moeder zongen ze psalmen, met vader socialistische strijdliederen. De kinderen gingen naar de zondagsschool, maar niet naar de kerk.	Bezettingstijd; Nasleep WOII; NSB; Jaren veertig; Jaren vijftig; Wederopbouw	
0.10 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de kerken in de omgeving van hun huis. Als de kerken uit gingen, moesten de broers gauw naar binnen en iets aantrekken. Je bleef dan binnen tot de kerkgangers voorbij waren gelopen. Mevrouw Van Brandwijk ging naar de openbare school. Ze beschrijft de gang van zaken in Kantens en Rottum. Mevrouw van Brandwijk haalt herinneringen op aan haar moeder, die op verschillende momenten in haar leven verschillende dingen zei over haar moederschap. Dat heeft invloed gehad op de keuze aangaande kinderen van mevrouw Van Brandwijk, die inmiddels overigens heel veel kinderen in haar leven heeft waar ze voor zorgt. Vader wilde niet dat ze naar de mulo in Middelstum ging, want die was Christelijk. Ze maakte een citotoets en kon daarna naar de mulo in Groningen-stad. Eerder had ze al geprobeerd naar de HBS te gaan, maar daar was sprake van een groot rangen en standenbewustzijn, daar werd ze ziek van. Begin jaren zestig werd ze van de mulo verwijderd omdat ze haar mening had gegeven tegen een leraar. Elk jaar was wel duidelijk in het gezin dat er rond 4 en 5 mei iets was. Bij die festiviteiten konden ze niet zo actief deelnemen als bij Koninginnedag en de 1 Mei-viering, waar haar vader actief bij betrokken was in het dorp. De franse leraar verhuurde huisjes aan de Oosterburen, zei hij, maar had doorgaans geen goed woord over voor Duitsers. Mevrouw Van Brandwijk	Jaren vijftig; Jaren zestig; Nasleep WOII	

	noemde dat inconsequent en moest excuses maken, wat ze weigerde. Vader begreep haar. Ze zei dat ze nooit meer naar school wilde, maar ging naar familie in Nijmegen, waar ze op kinderen kon passen.		
0.20 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over 1965, toen ze naar Nijmegen was gestuurd waar ze op kinderen paste bij familie. Daarna regelden haar ouders een baan voor haar op een kantoor. Ze bezocht twee keer per week de avondschool. het salaris vond ze heel laag. Ze leerde typen, haalde het praktijkexamen boekhouden en werd lid van de vakbond. Na een paar jaar probeerde ze in een winkel te gaan werken, het contact met mensen leek haar leuk. Maar men vond haar te jong. Ze ging op kamers in Groningen en was nog steeds actief bij de vakbeweging. Ze maakte als zeventien- en achttienjarige ook conferenties van de vakbond mee. Ze werd dan thuisgebracht als meisje door de leiding, het was op de Veluwe. Ze was daar wel bang geweest en moeder wist dat toen ze thuiskwam. Via de Klassikale Jeugdraad kon ze met een jongerenwerker op pad, en dat werk vond ze geweldig. Dat wilde ze. Deze mensen waren maatschappijkritisch, kwamen op voor zwakkeren, waren net even linkser dan de NVV. Het was in 1968-1969.	Jaren zestig; Burgeropleidingen; Beroepskeuze; Vakbonden	
0.30 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de tijd dat ze actie voerde tegen onder meer de uitbuiting in de confectieindustrie. De Katholieke Beweging voor Jongeren in het Noorden was geïnteresseerd in hun actiegroep, maar de NVV ook. De KBW was aantrekkelijker, die hadden meer te bieden aan weekend s en vrijstellingen. Begin 1971 hadden ze vrijgesteld nodig, mensen die voor 4 jaar als beroepskracht in de jongerenbeweging wilden werken. Mevrouw Van Brandwijk solliciteerde voor de provincie Overijssel en werd aangenomen. Daarna werd ze aangesteld verder naar het Noorden, in Drenthe. Ze mocht scholing gaan volgen, de sociale academie was één van de opties. Het alternatief was in Doorn bij het A.C. de Bruijn instituut een vakbondsopleiding. Dat is ze toen gaan doen. Ze beschrijft de lesstof. Eerder al was ze begonnen met meewerken aan radioprogramma's voor werkende jongeren. De KRO had daar wel oren naar, op zondagavond laat werd bij de KRO een programma uitgezonden: voer voor vogels. Maar mevrouw Van Brandwijk en haar collega's wilden échte zendtijd voor werkende jongeren. Daartoe moesten ze duizend handtekeningen verzamelen. Uiteindelijk werden het informatiespotjes voor werkende jongeren die werden ingeleid met 'dit is een bericht voor werkende jongeren'.	Vakbonden; Jaren zeventig; Burgeropleidingen; Motivatie	
0.40 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de tijd waarin ze spotjes maakte op de radio, getiteld 'dit is een bericht	Media; Radio; KRO; Jaren zeventig;	

	voor werkende jongeren'. Dat leidde al snel tot meer radiowerk voor mevrouw Van Brandwijk, met nieuws over jongeren en werk. Ze vond dat een interessante tijd. Ze kwam bij de vakbond terecht, vader was bij de NKV actief. Daar zochten ze een jongerenwerker, en mevrouw Van Brandwijk had daar wel oren naar. Ze werd nu - 1974 - actief bij de voedingsbond FNV. Gaandeweg schoof ze op naar wat toen jongeren- en vrouwenzaken heette en kreeg ze een enorm groot rayon. Daar werd de basis gelegd voor haar opleiding voor het Humanistische Opleidingsinstituut. Thuis lag het blad Rekenschap, maar dat was van vader en zelf heeft ze het nooit gelezen. Bij de Woodbrookers had ze wel al ettelijke cursussen gevolgd. Mevrouw Van Brandwijk werd ziek en kreeg een dominee op bezoek die haar vertelde dat ze een humanist was en dat ze zich daar eens wat meer in zou moeten verdiepen. Dat heeft ze toen gedaan en dat sprak haar aan. Ze schreef zich aan op het Humanistische Opleidingsinstituut in Culemborg. Ze vertelt over de toelatingseis. Op de opleiding waren toen voornamelijk vrouwen.	Vakbonden	
0.50 uur	In 1979 of 1980 ging mevrouw Van Brandwijk naar de HOI, het Humanistisch Opleidingscentrum. Ze vond het wel wat zweverig. Ze had les van Jorna, Van Wijk, Ina Brouwer, Hoogeveen, ze noemt nog meer namen van docenten aan het HOI. De basisleergroepen - wat nu waarschijnlijk projectgroepen heet - vond ze vreselijk. Iedereen liep in een tuinbroek. mevrouw Van Brandwijk voelde zich thuis op deze opleiding, ze vond het leuk dat er veel vrouwen waren die na het opvoeden van hun kinderen weer aan het werk wilden gaan en zich wilden ontwikkelen. Sinke en Bos kwamen vertellen over het werk van GV'ers binnen defensie, mevrouw Van Brandwijk was daar zeer kritisch over. Maar ze nodigden haar uit te solliciteren bij defensie en dat heeft ze later ook gedaan. Daar werden weddenschappen op gezet. Ze werd aangenomen. Ze vertelt wie er in de sollicitatiecommissie zaten. Wim Heij was op dat moment raadsman in Steenwijk. Het was in het oude Coornherthuis in Driebergen. Ze was een beetje te vroeg en werd door de secretaresse van Joos binnengelaten. Het werd een lang en kritisch gesprek, maar ze is aangenomen. Vragen waren ook: wil je uitgezonden worden naar Libanon en ben je bereid in Duitsland te gaan wonen?	Humanisme; Burgeropleidingen; Geestelijke verzorging; Jaren zeventig; Jaren tachtig; Feminisme; Jaren tachtig; Solliciteren; Motivatie	
1.00 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over haar sollicitatie als geestelijk verzorger bij de Dienst Geestelijke Verzorging van Defensie. Ze was lid van het Humanistische Verbond. Inmiddels was ze getrouwd. Bij de keuring waren er wat probleempjes die ze wist weg te wimpelen en daarna kwam het antecedentonderzoek. Ze had veel gedemonstreerd en moest van alles invullen. Haar plan was het vanaf	Solliciteren; Motivatie; Vrouwen bij defensie; Geestelijke verzorging; Vrouwelijke militairen	

	1981 voor één jaar te proberen. Ze vertelt wie de anderen waren die in dezelfde procedure werden aangenomen. Haar opleiding was nog niet af, en ze kreeg twee rayons onder haar hoede. En in de buurt van Ede-Schaarsbergen zouden ze dan ook moeten gaan wonen. Haar secretaris zei al de eerste dag dat ze er niet op hoefde te rekenen dat hij koffie voor haar zou zetten. De ontvangst was onaardig en onwillig, ze wilde meteen ophouden en zeggen dat ze ervan af zag. Maar iemand zei tegen haar: geef jezelf een maand. We onderzoeken hoe haar verwachtingen afwijken van wat ze in de praktijk aantroef. Niemand zat op haar te wachten. Ze was de eerste vrouw. Er werden allerlei eisen aan haar gesteld die ze gek vond. Ze zat meteen al in de redactie van Ego, het periodiek van de Humanistisch Geestelijke Verzorging. Dat stond bij de legerleiding bekend als opruiend en veel te kritisch. Maar zij vond dat een leuk blad. Ze vertelt hoe ze omging met de secretaris die zoveel weerstand tegen haar komst had.		
1.10 uur	De secretaris waar mevrouw Van Brandwijk mee moest werken bleek toch wel bereid voor haar te werken. Ze vertelt hoe ze verder haar eerste weken invulde, hoe ze zich introduceerde bij de verschillende aalmoezeniers en kazernes. Ze vertelt hoe ze met aalmoezeniers en dominees tot de verdeling van de groepen kwam waar ze mee moesten werken. Issues die speelden indertijd waren: haardracht, woningnood, krakersrellen. Er kwamen nog steeds dienstplichtigen binnen bij defensie. De groepen - zo'n 35 man groot - waren best lang op bezoek bij de geestelijke verzorging. Er gebeurde een ongeluk op de kazerne en ze moesten met bussen naar de begrafenis van die jongen bij Zeeland in de buurt. Ze kreeg nu met de groep andere gesprekken, leven en dood was opeens ook iets wat met hun werk te maken had en op de kazerne of in het werk kon gebeuren. Bij de KKSL en LETS moest ze ook lesgeven en geestelijke vormingsuren verzorgen. Hier kon ze wel haar eigen inbreng bieden, maar ze kende daarbij zelf het militaire deel niet: ze was nooit in dienst geweest. En ze mocht zelf ook niet meedoen aan dat militaire onderdeel dat wel openstond voor aalmoezenier en predikanten, dat vond men totaal onnodig.	Vrouwen bij defensie; Geestelijke verzorging; Godsdienst; Militaire dienstplicht; Begrafenis militair; Tegenwerking vrouwen bij defensie	
1.20 uur	Lesgeven op de kaderschool was leuk, vond ze. Maar de jongens kregen haar wel makkelijk op de kast, hoort ze nog wel eens van hen. Eén van de jongens uit een groep waaraan zij les gaf werd verkracht. Dit gebeurde nadat jongens die over hem waren gaan klagen bij iemand van het kader te horen hadden gekregen dat je sommige problemen als groep onderling moest oplossen. Enkeleaders kwamen later bij haar, die in de rats zaten omdat ze hieraan mee hadden gedaan. Samen met een andere geestelijke verzorger heeft zij besloten deze jonge	Eerste opvang na incidenten; Groepsgedrag; Groepsprocessen; Incidenten; Kazerneleven; Attitude officieren; Rechtszaak; Over de schreef; Functie en taak; Onervarenheid	

	militairen te helpen: de collega zou er zijn voor het slachtoffer en zij zou de groep ouders bijstaan en zorgen dat er een advocaat bij kwam. Mevrouw Van Brandwijk vertelt wat er allemaal gespeeld had rond dit incident en wat haar aandeel in de begeleiding was. Ze kwam erachter dat er van alles mis was en dat er veel incidenten waren en dat veel dingen die zij een incident zou willen noemen in het leger vrij normaal werden gevonden. In deze specifieke situatie liepen ze allemaal nogal vast. Vijf jaar hielden de jongens een strafblad. Haar werk was soms best wel vakbondsachtig, denkt ze achteraf. Humanisme is niet vrijblijvend, daar hoort ook bij dat je de daad bij het woord voegt. Ze vertelt over haar taakopvatting indertijd en hoe ze zich verhiel tot de organisatie en haar collega's.		
1.30 uur	Op de HOI-opleiding begreep men niets van de praktijk casussen waar zij mee aankwam. De vrouwen op school leefden in zo'n compleet andere wereld. Ze vertelt over een collega die haar onderweg ongeveer van de weg reed in haar lelijke eend en vanaf dat moment een goede vriend bleef: ze waren allebei een vreemde eend in de bijt bij defensie. Complimenten kreeg ze nooit bij defensie. Ze vertelt over de raadsliedenconferentie, waar ze een keer enorm op haar kop heeft gekregen over iets in haar ogen kleins. Ze denkt na over de onderwerpen waarover de GV'ers bij elkaar kwamen. De eerste raadsvergadering had ze een kritische opmerking gemaakt en dat werd haar niet in dank afgenomen. Het was ook een mannenbolwerk. De raadsliedenconferenties werden één à twee maal per jaar gehouden. Dan was er een thema en moest je ook iets over jezelf vertellen. De conferentie ging ook een keer over latente homoseksuele gevoelens. Soms waren de bijeenkomsten heel slecht, vond mevrouw Van Brandwijk. Vlak voor Cambodja moesten de GV'ers elkaar kritiek geven in een groep van meer dan 20 man, dat was een vreselijke sessie. Ze geeft een voorbeeld van een collega die iets gedaan zou hebben dat niet kon. Daarover werd ook een snoeihard oordeel geveld, terwijl die collega er niet eens bij was. Zelf zat ze indertijd in heel veel redacties en commissies.	Collegialiteit; Vrouwen bij defensie; Collegiale conflicten; Sancties; Jaren tachtig; Belastende herinneringen; Onderlinge sfeer; Groepsprocessen	
1.40 uur	Mevrouw Van Brandwijk zat in allerlei commissies en redacties en groepen in de jaren tachtig als GV'er. Maar elk van die groepen had een soort onderlinge zwijgplicht, dat maakte dat iedereen dacht dat zij van alles wist over iedereen. De sfeer was wat wantrouwend. Ze vertelt bijvoorbeeld over een sollicitatiecommissie waar ze deel van uitmaakte. Ze was ambitieus en had best hoofd van de HGV willen worden. In 1985 ging ze naar de Koninklijke Marine. Daar werd haar gevraagd naar haar videoband. Iedereen stelde zich daar indertijd voor met een	Collegialiteit; Onderlinge sfeer; Groepsprocessen; Vrouwen bij defensie; Koninklijke Marine vs Koninklijke Luchtmacht; Machocultuur; Cultuurverschillen	

	videoband, dat vond men modern. Ze vertelt over haar eerste indrukken bij de Koninklijke Marine. Het werd Doorn of Rotterdam en alleen op basis daarvan wilde ze wel. Eerst werd gezegd: dat kan niet, er kunnen geen vrouwen naar het Korps Mariniers. Maar na enig overleg kon het wel en kwam ze aan, middenin het winterverlof. Ze arriveerde in haar luchtmachtuniform en werd best wel raar ontvangen. Ze beschrijft de situatie. Ze zou les gaan geven aan dienstplichtig officieren in opleiding. Ze vertelt hoe die met elkaar omgingen, het was een wonderlijke wereld waar ze nu in terecht kwam. Ze beschrijft haar reactie daarop.		
1.50 uur	Mevrouw Van Brandwijk kwam er niet echt tussen bij het Korps Mariniers. Ze werd gedoopt, zegt ze achteraf. Ze kreeg een hokje in loodsen die voor haar leeg werden gemaakt achterin het terrein. Maar dat pikte ze niet, ze vertelt hoe ze reageerde. Humor was belangrijk, connecties en corruptie. Op de sintelbaan stierf een militair. Samen met de marechaussee ging ze de dood van de man melden bij dienst familie. Daarna was ze ineens welkom bij de koffie van de onderofficieren in de Gouden Bal. Ineens kwamen de connecties op gang en kreeg ze gesprekken over het humanisme en wat haar werk was. Dat maakte het een stuk makkelijker. Via de onderofficieren vond ze nu een ingang. Bij de officieren werd ze steeds heel nadrukkelijk een dame genoemd. De raadvrouw werd uitgenodigd mee te gaan op een oefening. Daarbij moesten ze ver lopen. Ze werd gekoppeld aan twee militairen in opleiding die steeds ruzie hadden, en die onderweg ook nog werden geslagen door een kaderlid. Mevrouw Van Brandwijk sprak die man aan op zijn gedrag. Ze vertelt hoe die oefening verder verliep. Ze schijnt daarbij regelmatig flink gemopperd en gescholden te hebben. Ze realiseerde zich dat het nu om macht ging en dat ze goed moest opletten wat er allemaal gebeurde en hoe ze zich opstelde. Ze kreeg aan het eind haar zwarte baret met het marine-embleem. Voor haar was dat een bijzonder moment: ze werd nu geaccepteerd als raadvrouw.	Korps Mariniers; Geestelijke verzorging; Jaren tachtig; Onderlinge sfeer; Oefeningen; Vrouwelijke militairen; Vrouwen bij defensie; Groepsprocessen	
2.00 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over het moment waarop ze eindelijk als vrouwelijke GV'er geaccepteerd werd bij de Koninklijke Marine en het Korps Mariniers. Ze heeft wel veel conflicten gehad daar: men haatte haar of hield van haar. Maar je kon in deze omgeving wel ruzie maken en dingen uitvechten. Er werd zowel fysiek als mentaal hard met mensen omgesprongen. Daarna kwamen, in 1991, de uitzendingen. Het begon qua GV'ers op uitzending met Libanon, wat geen groot succes was geweest voor de beeldvorming: dat werd teruggebracht tot LUV en pannenkoeken bakken. Ze vertelt in welke context van de HGV er nu opnieuw geestelijk verzorgers op uitzending zouden gaan. In het Coornherthuis werd in	Vrouwen bij defensie; Geestelijke verzorging; Kennisgeving uitzending	

	1990 een vergadering belegd over of er nou wel of niet Humanistisch Raadslieden mee moesten gaan naar de Golfoorlog. Iedereen had daar argumenten voor elkaar waarom men niet op uitzending zou kunnen: de een had pubers thuis, de ander had jonge kinderen, enzovoort. het kwam erop uit dat de vrouwen de enige waren die zouden kunnen, maar de HGV was principieel tegen de oorlog in Irak. Het was een bizarre bijeenkomst, mevrouw Van Brandwijk vond het beschamend. Tineke zou wel meegaan op de Zuiderkruis naar de Golf.		
2.10 uur	Mevrouw Van Brandwijk vond het heel emotioneel dat er militairen naar de Golfoorlog gingen en naar Irak. Ze vertelt wie de geestelijk verzorgers waren achtereenvolgens. Ze beschrijft het uitzwaaien van de eerste geestelijk verzorgers naar de Golfoorlog. Ze was echt bang dat er nu een derde wereldoorlog zou komen. Na de Golf kwamen Bosnië en de Cambodja-uitzendingen. Mevrouw Van Brandwijk is naar Cambodja geweest met het Korps Mariniers. De humanisten vonden het belangrijk dat er raadslieden in Duitsland waren in de Koude Oorlog. In 1985 of 1986 kwam er een oude Marinier 1 bij mevrouw Van Brandwijk die vertelde dat zijn vrouw binnenkort zou gaan bevallen. Ze hadden geen geld, en ze besloot op bezoek te gaan bij die mensen thuis. De hoogzwangere vrouw bleek heel arm te zijn en enkel Spaans te spreken. Haar reactie was dat ze de betreffende militair tot de orde riep, de lokale spaande kerk inschakelde en zorgde dat er een baby-uitzet kwam. Dit verhaal kreeg later nog een staartje. Dit stel is later mede door haar bemiddeling overgeplaatst naar de West, waarna er daar iets mis leek te zijn, maar niemand wilde mevrouw Van Brandwijk over de gang van zaken rond dit gezin op Curaçao informeren. Ze zou teveel betrokken zijn geraakt in de privésfeer van deze mensen.	Geestelijke verzorging; Kennisgeving uitzending; Angst; Verwachtingen vooraf; Functie en taak; Belastende herinneringen; Zorg voor thuisfront; Kinderen thuis; Hulp zoeken; Improviseren; Irritaties onderling	
2.20 uur	Mevrouw Van Brandwijk kreeg van haar collega op Curaçao niets te horen over de mariniersvrouw en baby waar ze voor gezorgd had toen die nog in Nederland woonden. Daarop besloot ze met haar man vakantie te gaan vieren op Curaçao en dan ook even een kijkje te nemen bij het gezinnetje dat ze geholpen had. Het bleek niet zo goed te gaan met deze familie, maar niet alleen met deze familie. Bij het Korps Mariniers op Curaçao bleek van alles aan de hand. Net als wat indertijd van Duitse legeringen beweerd werd, was er op Curaçao een grote groep militairen die kampten met problemen als drank en huiselijk geweld. En ze leken elkaar in dat verdrietige gedragscirkeltje vast te houden te versterken. Mevrouw Van Brandwijk vond dat daar geestelijke verzorging geboden moest worden en kaartte dat aan bij de dienst HGV. Vervolgens was er een sterfgeval op Curaçao waarvan zij in Nederland de uitvaart	Geestelijke verzorging; Betrokkenheid; Korps Mariniers; Zorg voor thuisfront; de West; Bijgeloof; Begrafenis militair; Nazorg nabestaanden	

	moest regelen. De maatschappelijk werker op Curaçao die ze in die dagen aan de telefoon had, vertelde haar dat de dominee was gestorven, de pater was naar Nederland, de GV'er was weg.. er was wat paniek. Hij zou graag willen dat ze kwam om hem bij te staan en dat heeft ze toen gedaan. Ze vertelt wat ze aantrof en hoe ze geholpen heeft op de kazerne in Curaçao om dit overlijden ook daar met de collega's van de overledene goed af te ronden. Ze heeft in Nederland toen een rapportage geschreven en aangegeven dat er in de West echt meer GV nodig was. Ze kreeg al snel enkele collega-geestelijk verzorgers mee in deze opvatting en toen werd besloten dat er twee maal per jaar een humanist naar de West zou gaan voor enkele maanden. Mevrouw Van Brandwijk is dat gaan doen.		
2.30 uur	Mevrouw Van Brandwijk liet haar man ook regelmatig overkomen naar Curaçao. Dit alles was in de aanloop naar Cambodja. Mevrouw Van Brandwijk kijkt terug op de periode waarin werd bepaald wie er naar Cambodja gingen. Eerst zouden er ook dienstplichtigen moeten gaan. De uitzending werd aan hen verkocht als: na Cambodja mag je een term naar de West, en Cambodja is net als de West. Mevrouw Van Brandwijk heeft de jongens gezegd dat formulier niet te tekenen, maar het mee te nemen naar huis en zich te realiseren dat Cambodja niet zou zijn als de West. Dat leverde haar en collega's een flink conflict op met de generaal. Zelf wist ze ook dat ze aan de beurt zou kunnen zijn om naar Cambodja te gaan. Ze hoorde dat ze als GV'er met de tweede rotatie mee zou gaan. Dat accepteerde ze als een feit, maar daarna brandde een hevige discussie los: niemand wilde haar mee hebben. Omdat ze vrouw was, omdat ze humanist was. Ze ging met haar neefje en nichtje nog naar Pompeï omdat ze dat met hen meegemaakt wilde hebben, mocht ze sneuvelen dan hadden ze dat in ieder geval samen nog gezien. Net toen ze naar de trein liepen, werd ze gebeld door de dominee, die haar vertelde dat hij mee zou gaan in plaats van zij. Haar eigen baas dacht daar echter anders over. Mevrouw Van Brandwijk zou niet meegaan naar Schotland om op te werken voor Cambodja. Ze zegt waarom ze denkt dat dat een wijs besluit is geweest. Op Sint Maarten moest ze tussendoor haar werk doen rond een incident waarbij sprake was van verkrachting van prostituees door militairen. Terug in Nederland moest ze zich melden bij commandant Cammaert, die de tweede rotatie UNTAC zou leiden.	Kennisgeving uitzending; Gebrekkige communicatie: Kritiek op voorbereiding; Besef te kunnen sneuvelen; Tegenwerking vrouwen bij uitzending; Vrouwen bij defensie; Geestelijke verzorging; Opwerken	
2.40 uur	Commandant Cammaert vertelde haar dat Cambodja geen land was om vrouwen naartoe uit te zenden en er was ook geen accommodatie voor vrouwen. Ze tekende daar protest tegen aan. Uiteindelijk heeft de minister een brief geschreven dat ze écht mee kon, waarop ze hoorde dat ze alleen op bepaalde plaatsen zou mogen komen. Daarna werd er opnieuw	Tegenwerking vrouwen bij uitzending; Vrouwen bij defensie; Korps Mariniers; Sancties; Alcohol; Eerste indrukken; Vrouwelijke militairen;	

	gecorrespondeerd met de minister en kon ze mee. Ze kreeg een enorme hoeveelheid vaccinaties in korte tijd. Ze vertelt over haar eerste taak in Cambodja, ze moest op parade met een jongen die een biertje had gedronken. Die zou voor straf naar huis moeten, maar ze wist dat de man van het kader bij wie hij moest voorkomen zelf óók een biertje had gedronken en zo kon deze jongen in Cambodja blijven. Zelf had ze een kist vol boeken bij zich. In Thailand op het vliegveld hoorde ze dat het Field Dressing Station, het FDS haar legering zou worden. In de bus wilde ze tussen de manschappen zitten in plaats van bij de officieren. Het was een rit van uren, jongens zagen voor het eerst zo'n landschap. Bij de grens van Cambodja gingen ze als het ware de Middeleeuwen in. Ze deelde een kamer met twee verpleegkundigen, ze vertelt hoe dat onderling ging. Ze kreeg al snel een huisje van een UNMO waarin ze kon slapen én werken. Meteen de volgende dag werd ze door jonge Cambodjaanse militieleden onderweg staande gehouden en kreeg ze een geweer op haar hoofd gericht. Ze was niet bang, ze mochten door nadat ze wat water hadden gegeven. Een dominee zou zorgen dat ze bij hem op de staf kwam, maar die man was zo autoritair dat ze dat ook niet wilde zo. Daarop nam een andere officier haar mee langs verschillende posten en zag ze wat meer van het landschap en de lokale bevolking.	Beschrijving legering; Bedreigende situaties	
2.50 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over haar eerste kennismaking met het landschap en de lokale bevolking in Cambodja. Dat ze een vrouw was, was zowel voor haar collega's als de lokale bevolking steeds een issue. Maar gelukkig had ze veel werk. het humanistisch verbond was een film over haar aan het maken. Ze had eigenlijk nachtwerk, de verhalen kwamen altijd 's nachts. Het FDS was altijd druk, en de korporaals kwamen elke dag even bij haar koffie drinken. Op 4 december werd het kamp voor het eerst aangevallen. De tandarts en mevrouw Van Brandwijk waren niet bang, omdat ze niet wisten wat er gebeurde. Er werd heel veel geschoten, en waarschijnlijk is het geweest omdat het die avond volle maan was. Toen het wat rustiger werd, zijn ze koffie gaan maken voor iedereen. Pas na dit incident werd aan de tandarts en mevrouw Van Brandwijk uitgelegd waar zij moesten shellen als er nog eens zoiets gebeurde. Tussen mevrouw Van Brandwijk en commandant Cammaert is het overigens wel goed gekomen, ze hebben later veel respect en bewondering voor elkaar gekregen.	Geestelijke verzorging; Eerste indrukken; Tegenwerking vrouwen bij uitzending; Contact met lokale bevolking; Media; Beschieting kamp	
3.00 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de officieren-artsen in het FDS. In het Field Dressing Station waren veel conflicten tussen de artsen. Op een dag kwam de commandant Cammaert haar ophalen en wilde hij meteen met haar praten. Ze herinnert zich niet waarover ze toen spraken, maar daarna was ze ineens	Bedreigende situaties; Attitude officieren; Verkiezingen Cambodja; Ontwapenen bevolking; Mijnen;	

	iemand die wél met de officieren om mocht gaan en welkom was. Ze kon nu ook bij hen haar werk als GV'er doen. Cambodja was een heel gevaarlijke uitzending: er zaten verkiezingen aan te komen en de mensen moesten ontwapend worden, dat leverde wat erg gevaarlijke laatste stuiptrekkingen op in het geweld. Er was een sportbaan, een renbaan net buiten de poort. Soms kon je daar wel nog lopen, een andere keer lagen daar dan ineens mijnen. Mevrouw Van Brandwijk heeft een helikopterongeluk meegemaakt en een ongeluk met de Laro. En er waren regelmatig beschietingen. Ze beschrijft gevaarlijke situaties. Op een dag zouden er heli's met gewonden binnenkomen. Mevrouw Van Brandwijk beschrijft wat er daarna gebeurde, de geweergroepscommandant kon de gewonden moeilijk loslaten. Mevrouw Van Brandwijk moest zijn taak overnemen in het hospitaal, bij de jongens die lagen te wachten tot ze aan de beurt waren voor de operatie. Ze moest ook weer bij hen zijn als ze na de operatie - het betrof deels amputaties - bij kennis kwamen. De commandant Cammaert kwam ook even bij hen kijken en vroeg mevrouw Van Brandwijk de volgende dag naar de Echo-compagnie te gaan, waar deze jongens vandaan kwamen. De gewonden zouden vervoerd worden naar Thailand en er waren ook nog twee gesneuvelde Japanners onderweg, waarvan de stoffelijke overschotten op deze compound in de koelcel bewaard moesten worden. Iedereen was uit zijn doen.	Hinderlaag; Besef te kunnen sneuvelen; Bijgeloof; Zwaargewonde collega's; Medische post; Medische hulp	
3.10 uur	Mevrouw Van Brandwijk is de volgende dag naar de Echo-compagnie gegaan, met een helikopter waarin de aalmoezenier en de predikant juist aankwamen. Die wilden met de gewonde jongens praten, die echter net weg waren. Mevrouw Van Brandwijk moest toen met de collega's van de gewonden praten bij de Echo-compagnie. Die zaten vol wraakwensen, ze moesten echt even stoom afblazen en weer rustig worden. Na een overnachting daar reed mevrouw Van Brandwijk over land naar Sisophon terug, waar ze een slapende commandant Cammaert aantrof die niet gestoord mocht worden. Ze negeerde dat en zei tegen Cammaert dat de arts en de GV'ers van Echo terug moesten naar hun groep, daar waren ze nodig. Ze vertelt wat zijn reactie daarop was. Ze bleef vrij kalm in alle consternatie. Ze realiseerde zich: dit is mijn vak, hiervoor ben ik mee gekomen. Veel later moest ze mensen voor Checkpoint interviewen, die haar nog bleken te kennen van die situatie bij de Echo-compagnie. Dat was een leuk weerzien. In Cambodja is mevrouw Van Brandwijk heel ziek geweest en heeft ze in het ziekenhuis gelegen. Maar ze wilde absoluut niet naar huis. Ze is toen gewoon doorgegaan en denkt dat ze roofbouw heeft gepleegd op zichzelf. Ook heeft ze te lang lariam geslikt en veel te veel vaccinaties tegelijk gekregen. Ze was nog maar nauwelijks thuis en toen viel de eerste dode in	Verplaatsingen; Geestelijke verzorging; Eerste opvang na incidenten; Attitude officieren; Voldoening; Zwaargewonde collega's; Gezondheidsklachten na terugkeer; Ziek tijdens uitzending; Friendly fire	

	Cambodja door eigen vuur. Ze kende de jongen die het had gedaan, maar ze mocht er niet heen. En ze was niet meer fit.		
3.20 uur	Mevrouw van Brandwijk beschrijft hoe na haar terugkeer uit Cambodja eigenlijk niemand begreep waar ze was gedaan of wat ze had meegemaakt, behalve de mensen die daar óók waren geweest. Voor collega's was dat lastig, ze wilden haar helpen en haar verhaal horen, maar in de ogen van mevrouw Van Brandwijk begrepen ze er toch niets van. En indertijd nam ze het deze collega's kwalijk, ze zat zelf niet lekker in haar vel. Er was één collega GV'er die haar wel begreep, die de woorden achter haar verhalen erbij kon bedenken. Ze voelde zich erg eenzaam. Ze kon ineens ook niet meer zwemmen, haar lichaam functioneerde niet. Ze kon trappen niet meer op komen. Alles blokkeerde en ze werd heel erg angstig. Ze werd in Den Haag gehoord door een commissie. Later op een receptie moest ze gaan zitten en werd ze helemaal duizelig. Haar bezinking was veel te hoog, maar verder konden de artsen niks vinden. Toen besloot ze: dan moet ik mijn conditie opbouwen. Maar de bezinking bleef heel hoog. Ze ging dagelijks trainen, maar haar conditie bleef achteruit gaan en haar spraak verdween en haar armen deden niet meer wat ze wilde. Het was afgrijselijk, ze was de controle over haar lichaam kwijt. Er bleken meer militairen met deze klachten te kampen. Op een reünie waren er heel veel mensen niet, die waren allemaal ziek. Ook van de landmacht Cambodja-gangers waren veel mensen ziek. Mevrouw Van Brandwijk kreeg nieuwe klachten erbij. Het was geen malaria. Gaandeweg kwamen er steeds meer mensen bij die exact hetzelfde scala aan klachten hadden. Ze is de politiek en de pers erbij gaan betrekken. Het ging om heel veel jonge mensen en het moest serieus genomen worden. Als ze thuis was sliep ze. Ze heeft bij haar afscheid een boek geschreven. Ze was heel vergeetachtig.	Saamhorigheidsgevoel; Afscheid van eenheid; Terug bij defensie Nederland; Gezondheidsklachten na terugkeer; Angstaanvallen; Levensvragen; Groep van 27; Antimalariamiddelen	
3.30 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de periode waarin ze allerlei hevige fysieke klachten had. 292 Mensen die naar Cambodja waren geweest hadden ernstige lichamelijke klachten. Een Tweede Kamercommissiezitting is er ook over deze zaak geweest. De vakbond heeft ook veel voor hen gedaan. Mevrouw Van Brandwijk kon het zelf fysiek op een gegeven moment niet meer bolwerken. Ook de partners hadden het zwaar. Een arts in het Radboudziekenhuis wilde deze groep wel graag onderzoeken, hij zei: onverklaarbare lichamelijke klachten betekent niet dat er ook niets is. Ze hebben toen wel een aantal dingen gevonden, ze noemt wat deze mensen allemaal gemeen hadden. De neuropsycholoog stelde ondertussen in Doorn ook iets vast, maar aangezien het onderzoek in Nijmegen nog	Gezondheidsklachten na terugkeer; Media; Hulp zoeken; Vakbonden; Politiek; Tweede Kamer; Medische zorg; Militaire gezondheidszorg; Afkeuring; WAO	

	liep, mocht dat niet worden onderzocht. Later werd er wel iets gevonden dat anders was in haar hersenen. Daarop kreeg ze prednison, waar ze wel iets van opknapte. Maar over ging het niet. In 1998 werd ze afgekeurd en kwam ze in de WAO met een aanvulling van een Militair Invaliditeitspensioen. De WAO-wetgeving veranderde echter en ze moest steeds herkeuringen ondergaan. Eén zo'n arts zei haar dat ze een burnout had. Maar deze arts wilde haar vervolgens toch fysiek onderzoeken.		
3.40 uur	Mevrouw Van Brandwijk was erg overstuur van de ontmoeting met de zoveelste arts die haar een etiket opplakte - ze zou nu een burnout hebben - en haar daarna opnieuw door de hele fysieke keuring wilde halen. Op een gegeven moment wilde ze er niks meer mee te maken hebben, steeds weer die keuringen en het onbegrip. Ze kreeg al deels een invaliditeitspensioen en was bereid zich erbij neer te leggen dat dit het dan kennelijk zou zijn. Op een dag kwam een oud-collega langs bij haar. Die bleek bij haar langs te zijn gekomen om te vertellen over de ereschuld die haar ten deel viel. Momenteel vindt ze dat het goed met haar gaat. In 2010 had ze een soort hartinfarct in de Tweede Kamer. Ze beschrijft de situatie, waarschijnlijk heeft ze last gehad van een klein bloedstolseltje. Maanden later belde de longarts uit het ziekenhuis haar om te vertellen dat ze iets had uitgevonden: waarschijnlijk had ze in Cambodja een slaapapneu ontwikkeld. Sinds ze dat weet, heeft ze daar een goede behandeling voor en slaapt ze eindelijk weer goed en heeft ze veel meer energie.	Invaliditeit; Gezondheidsklachten na terugkeer; Uitkering; Miskenning; WAO; Impact op persoonlijke ontwikkeling	
3.50 uur	Mevrouw Van Brandwijk vertelt over de ontdekkingen die ze de laatste jaren heeft gedaan over haar gezondheid en over hoe ze in het leven stond en staat. Cambodja komt steeds weer terug als ze met mensen praat. Na 2003 heeft ze nog op Beukbergen gewerkt als Humanistisch Raadvrouw in de voorbereiding van de Afghanistan-uitzendingen. Maar toen de tiende militair uit groepen die zij begeleidde om het leven was gekomen, besloot ze dat het mooi was geweest en is ze gestopt met het werk als GV'er. Ze is toen gaan interviewen voor Checkpoint en voor het Interviewproject Nederlandse Veteranen. Ook dat is nu afgerond en momenteel is ze bezig met het afsluiten van haar actieve leven binnen de wereld van de strijdmacht en defensie. Ze denkt dat het tijd wordt zich op andere zaken te oriënteren.	Psychologische hulp; IPNV; Hulp zoeken; Huidige werk; Motivatie; Onrust; Defensie verlaten	

Vreemde woorden

KKSL (=Koninklijke Kaderschool Luchtmacht); HGV (=Humanistische Geestelijke Verzorging); FDS (=Field Dressing Station); Ketelaars (=iemand die na etenstijd eet omdat hij buiten de poort was)